

ORANJEBOOMEN IN SPANJE.

DOOR.

H. C. VAN HALL.

De *Oranjeboomen* of *Hesperiden* (zoo genoemd naar hunne groeiplaats op de aloude Hesperische eilanden), worden gevonden in de warmste oorden der kuststreek van de Middellandsche zee; in Spanje vooral in Valencia, Murcia en Neder-Andalusie. Zij verlangen alle zachte winters, warme zomers, veel water, eene vochtige lucht, eenen ligten, doch humusrijken grond en schaduw. Om hun deze laatste te verschaffen, plant men ze in rijen dicht bij elkander, zoodat hunne bladerrijke kroonen aan elkander sluiten en zij zoo een geheel loofdak als het ware vormen, waardoor de stralen der zon niet kunnen doordringen. Volgens M. WILKOKM (*Agronomische Zeitung* 1853, p. 616) kweekt men voornamelijk de volgende soorten in Spanje aan:

1. De *Citroenboom* (*Citrus Limonum* RISSO — niet *C. medica* zoo als veelal opgegeven wordt). Deze is de minst bladrijke en daarom de minst schoone Oranjeboom, maar die dit boven de andere voor heeft, dat hij het geheele jaar door bloeit en vrucht draagt. Zijn loof is geelachtig-groen, zijn groei onregelmatig, zijn kroon niet gesloten. Men heeft daarvan twee hoofdvormen: *a* den *zuren*, of onze gewone citroen, welke gewoonlijk in den handel voorkomt en geheel groen uit Spanje wordt afgezonden, wijl zij anders onder weg zoude bederven; *b* den *zoeten*, vroeger door RISSO als *C. Limetta* beschreven, doch eigenlijk slechts eene verscheidenheid van *C. Limonum*. Zij ziet er geheel uit als een gewone citroen, maar heeft een zoet sap, dat echter veel minder geurig en overvloedig is dan dat van de China'sappelen.

2. De *China's-appel* of *zoete Oranje-appel*, ook wel *Sinas-* of *Messinas-appel* geheeten (*Citrus Aurantium* RISSO). Dit is de in Spanje meest algemeen gekweekte boom, bloeiend in April en Mei, wanneer de aangename geur der bloemen zich heinde en ver verspreidt, zoo zelfs, dat men midden op zee, wanneer de wind van het land afwaait, die geur reeds duidelijk kan bespeuren. In September en October hebben de vruchten hare behoorlijke grootte bereikt, maar zijn dan nog groen. Eerst in Januarij en Februarij zijn zij geheel en al rijp; maar de verzending naar buiten'slands heeft reeds in November en December plaats, wanneer zij wel reeds geel, maar nog zuur zijn. Rijpe China's-appelen toch zouden onderweg geheel bederven. Elke appel moet in zijdeachtig vloeipapier worden ingewikkeld om onderweg geene vlekken te bekomen. Men ziet dan ook in Malaga, Cadix, Puerto de Sta Maria, Sevilla enz. in November en December aan de havenkaai honderden van vrouwen en kinderen bezig om de gouden vruchten, die in hooge pyramidale hoopen opgestapeld liggen, in zulk papier te wikkelen. De China's-appelboom heeft eene geslotene rijk bebladerde kroon, donker sapgroen blad en munt uit door rijke opbrengst, zoodat zulk een met vruchten beladen boom er geheel als met goud overdekt uitziet. Zijne takken moeten dan ook altoos ondersteund worden om niet te breken, en men geeft zich niet eens de moeite om de afgevallen vruchten op te rapen, maar laat ze meestal liggen om tot mest te dienen.

Er zijn vooral drie verscheidenheden van dezen boom: *a* de *gewone* en overal aangekweekte, welke de bekende, zoogenaamde Malaga-China's-appelen oplevert, en de grootte van onzen gewonen appelboom bereikt; *b* de *bloed-oranje*, welke donker goud-gele zoete vruchten met bloedrood gekleurd vleesch heeft, en vooral om Valencia gekweekt wordt. Deze wordt in Nederland ook wel *mannetjes-appel*, of, verkeerdelijk, *grenaat* genoemd, maar is hier doorgaans flauwer van smaak dan de China'sappel; *c* de *kleine zoete Afrikaansche oranje*, welke kleine, kogelronde, op zijn hoogst 2 (oude) duimen in middellijn dikke vruchten, maar deze met zeer fijne, dunne schil en zeer geurig zoet vleesch heeft. Deze wordt in het

uiterste zuiden van Andalusie, doch daar zelden, gekweekt; maar hare vruchten worden in menigte door de Mooren uit Tanger naar Gibraltar gevoerd, van waar zij in den handel komen. (Deze komen ook wel in Nederland en zijn vroeger te gebruiken dan de gewone).

3. De *bittere Oranje* (*Citrus vulgaris* RISSO), die meer tot sieraad in de tuinen dan wel voor de behoefte van den handel wordt aangeplant. Hij heeft het uitzigt van den China's-appelboom, maar wordt niet zoo groot. Hij is ook minder fraai, heeft kleinere vruchten en staat in veel minder aanzien. (Het is deze soort vooral, die de bittere oranjeschillen geeft, welke in de geneeskunst in gebruik zijn).

De uitvoer van verschillende soorten van Oranje-appelen, onder welke echter de China's-appelen verreweg de voornaamste plaats bekleeden, bedroeg in 1850 uit de verschillende havens van Spanje 54,737,590 stuks.

4. De *Cedronat-boom* (*Citrus medica* RISSO) komt alleen hier en daar verspreid in de tuinen voor. Hij heeft het uitzigt van den China's-appelboom, maar blijft kleiner en is veel minder vruchtbaar. Zijne vruchten zijn kogelrond, zoo groot als een kinderhoofd en niet te gebruiken; doch men bezigt zijne vrij dikke schillen tot confituren en tot bereiding van het cedronaat.

Men zoude hier nog kunnen bijvoegen de *pompelmoes* (*Citrus decumana* L.) met groot blad met korte ongevleugelde bladsteel, en bleek gele dikke huid, maar met overvloedig sap, welke in Nederland wel eens uit de West-Indien aangebragt wordt en welke ook op Java voorkomt.